

Θανάσης Κ. Παππάς

Θεσσαλονίκη 12 Ιανουαρίου 2006

αρχιτέκτων

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ EXPO 2012.

ΕΝΑΣ ΣΤΑΘΜΟΣ-ΟΡΟΣΗΜΟ ΣΤΑ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΡΕΙΑΣ

Το 1981(Εφ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ- ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ, Κυριακή 28 Οκτωβρίου 2001) σε μια παρέμβαση είχα υποστηρίξει ότι ... "χρειάζεται ένα προαπαιτούμενο γι' αυτά και άλλα πολλά. Πρέπει να αναζητηθεί ένα στρατηγικό σχέδιο με την ενεργοποίηση ενός επιτελικού οργάνου μητροπολιτικής εμβέλειας για το συντονισμό δημόσιου /ιδιωτικού τομέα, με στόχο τη διαχείριση της μητροπολιτικής Θεσ/νίκης.

Σε αυτήν την κατεύθυνση οι κύριες παρεμβάσεις μας πρέπει να εστιαστούν στην :

α. Εξεύρεση βιώσιμης και υλοποιήσιμης πρότασης για την πραγματοποίηση της EXPO και τη μεταφορά του κυρίου όγκου των εκθεσιακών δραστηριοτήτων της ΔΕΘ με κριτήριο την αναβάθμιση υποβαθμισμένων, φθαρμένων περιοχών στην περιφέρεια του μητροπολιτικού χώρου, όπως δείχνει και η διεθνής εμπειρία.

β. Εκπόνηση ενός σχεδίου για την ένταξη των εγκαταστάσεων της ΔΕΘ στον αστικό ιστό κι εκπόνηση / υλοποίηση μελετών, για την αναβάθμιση των λειτουργιών των χώρων, προς όφελος της μητροπολιτικής περιοχής της Θεσ/νίκης."

Σήμερα γνωρίζουμε ότι η αποτυχία στην διεκδίκηση της EXPO 2008 συναρτάται τόσο με την προετοιμασία όσο (κυρίως) με την οργανωτική-διπλωματική προσπάθεια που προφανώς δεν ήταν η απαιτούμενη.

Η συνολική εμπειρία, αλλά και η μελέτη της προετοιμασίας των άλλων πόλεων πρέπει να μας οδηγήσει σε μία νέα δομική και ολοκληρωμένη παρέμβαση για την διεκδίκηση της EXPO το 2012.

Η Θεσσαλονίκη μπορεί και πρέπει να γιορτάσει τα εκατό χρόνια της νεότερης ιστορίας της, από την απελευθέρωση το 1912, με ένα νέο πρόσωπο και η Χώρα οφείλει να της δώσει ξανά το στίγμα που διαχρονικά είχε στον ευρωπαϊκό και παγκόσμιο χάρτη.

Με αφετηρία και δεδομένο, την νέα υποψηφιότητα της Θεσσαλονίκης για τη διοργάνωση της EXPO 2012, ΕΠΕΙΓΕΙ η ανάληψη των κατάλληλων εκείνων πρωτοβουλιών που θα προετοιμάσουν την Θεσσαλονίκη για τις μεγάλες αλλαγές των επόμενων χρόνων και θα διαμορφώσουν το περιβάλλον ώστε να γίνει μια πόλη ελκυστική στο Ευρωπαϊκό Περιβάλλον, να ξεδιπλώσει ένα ευρύ πεδίο οικονομικών δράσεων και επενδύσεων, να μεταβληθεί ως μια πόλη “φυτώριο καινοτομιών”, επωφελούμενη από το γεγονός ότι είναι μια πόλη των πανεπιστημίων και το κέντρο μιας μητροπολιτικής περιοχής -πρωτεύουσα της βαλκανικής ενδοχώρας.

Επομένως το σχήμα που θα μελετήσει(εκ νέου) και θα οργανώσει την υποψηφιότητα, η διακομματική συνεννόηση για την ομάδα που θα αναλάβει τις ενέργειες διεκδίκησης αλλά και την υλοποίηση της διοργάνωσης ,είναι τα νέα σημαντικά θέματα προς επίλυση .

Ουσιαστικά αναζητείται μια τομή η οποία συνίσταται στο γεγονός ότι οι βασικοί Φορείς για τον σχεδιασμό (ΥΠΕΧΩΔΕ - ΟΡ.ΘΕ - Δήμος) οφείλουν να αναλάβουν την πρωτοβουλία για μια νέα σύνθεση, για μια νέα πολεοδομική θεώρηση των πραγμάτων, μακριά από εντυπωσιασμούς της στιγμής.

Η σύνθεση αυτή μπορεί και πρέπει να προκύψει από την διενέργεια ενός διεθνούς πολεοδομικού – αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, με συνθετικές προσεγγίσεις, για ένα ρυθμιστικό και πολεοδομικό σχέδιο για τη μητροπολιτική περιοχή, που θα απαντά σε όλα τα αγωνιώδη και κεφαλαιώδη ερωτήματα για το παρόν και το μέλλον της Θεσσαλονίκης.

Εάν λοιπόν αποβληθεί ο μετεωρισμός μεταξύ εναλλακτικών-αντιθετικών προσεγγίσεων, θα οδηγηθούμε σε ένα ευρύ πρόγραμμα έργων που θα περιλαμβάνει την κατασκευή διαφόρων βασικών υποδομών, την ανάπλαση ιστορικών συνόλων και υποβαθμισμένων περιοχών ιδιαίτερα γύρω από το λιμάνι, τη δημιουργία μεγάλων πράσινων εκτάσεων με πάρκα και λειτουργίες αναψυχής και την ανάκτηση του δημόσιου χώρου από τους πολίτες και τους πεζούς.

Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα προς την κατεύθυνση μιας νέας πόλης με εκτεταμένες αστικές αναπλάσεις και επεκτάσεις πολεοδομικών σχεδίων σύγχρονης αντίληψης που θα διαμορφώνουν την εικόνα μίας πόλης σχεδιασμένης για τους κατοίκους και τις ανάγκες τους.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η Θεσσαλονίκη θα πρέπει να είναι έτοιμη ώστε να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία της φιλοξενίας της EXPO 2012 ,δημιουργώντας τις κατάλληλες προϋποθέσεις, ΠΟΥ θα προσελκύσουν το ενδιαφέρον της Διεθνούς Αρχιτεκτονικής Κοινότητας για διατύπωση και υλοποίηση σύγχρονων Αρχιτεκτονικών και Πολεοδομικών προτάσεων.

Επιλεγμένη περιοχή EXPO

Η περιοχή Λαχανόκηπων των Δήμων Μενεμένης και Θεσσαλονίκης αποτελεί το επίκεντρο για τον επανακαθορισμό χρήσεων και δραστηριοτήτων και συγχρόνως το πεδίο χάραξης σημαντικών οδικών και σιδηροδρομικών αξόνων, που σε συνδυασμό με την εγκατάσταση ανεξέλεγκτων οχλουσών λειτουργιών την οδηγούν σε πλήρη αποσύνδεση από την ευρύτερη αστική περιοχή. Ταυτόχρονα όμως συνιστά την δυτική πύλη εισόδου, που μπορεί να μεταβληθεί ως ο νέος υποδοχέας κεντρικών λειτουργιών.

Η περιοχή αυτή χωροταξικά και χωρικά έχει τα προσδιοριστικά χαρακτηριστικά ως περιοχή EXPO. Οι μεγάλες εκτάσεις δημόσιου χαρακτήρα, η διατήρηση αδόμητων εκτάσεων και η γειννίαση με το θαλάσσιο μέτωπο, την καθιστούν, ως την ενδεικνυόμενη-επιλεγμένη περιοχή. Υπάρχει τώρα μάλιστα ο απαραίτητος χρόνος για την ταχτοποίηση γραφειοκρατικών κι ιδιοκτησιακών θεμάτων.

Όλα τα δεδομένα που προέκυψαν άλλωστε από τη Μελέτη Σκοπιμότητας και το Φάκελο Υποψηφιότητας για το 2008, πρέπει να δημιουργήσουν το υπόβαθρο των προδιαγραφών για την εκπόνηση του Master Plan και στη συνέχεια των αρχιτεκτονικών επιλύσεων τόσο για το EXPO/Site όσο και για το EXPO/village, που θα προκύψουν μέσω αρχιτεκτονικών διαγωνισμών. Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις αυτές πρέπει να σχεδιαστούν με γνώμονα την επανάχρηση του χώρου μετά το πέρας των εκδηλώσεων της EXPO.

Γι' αυτό άμεσα πρέπει να προχωρήσουμε σε αναστολές οικοδόμησης για να μην οικοδομηθεί η ευρύτερη περιοχή.

Ως μεθοδολογία προτείνεται η διεξαγωγή κατ' αρχήν ενός διεθνούς Διαγωνισμού Μελετών σε επίπεδο ιδεών για το σχεδιασμό της περιοχής EXPO. Σκοπός του Διαγωνισμού θα είναι η ανάδειξη των καλύτερων ιδεών σχετικά με την πολεοδομική, αισθητική, λειτουργική και οικονομική λύση για τη διάρθρωση του χώρου, τόσο για την κάλυψη των αναγκών της EXPO και όσο κι εκείνων της μετά-EXPO χρήσης.

Ζητούμενο του Διαγωνισμού Ιδεών θα είναι η διατύπωση προτάσεων σε κλίμακα Σχεδίου Γενικής Διάταξης (Master plan) του EXPO SITE / EXPO Village, συγχρόνως με την κάλυψη στο ακέραιο των απαιτήσεων της EXPO.

Παρεμβάσεις πολεοδομικής ανάπλασης και αναβάθμισης περιοχών στο ΠΣΘ.

1. Διασύνδεση με τη μητροπολιτική περιοχή-Έργα μεταφορικής υποδομής.

Με βάση τις τελικές επιλογές για οδική – σιδηροδρομική και θαλάσσια σύνδεση της ευρύτερης περιοχής-αλλά και της ενδοχώρας- με την περιοχή ΕΧΡΟ, απαιτείται η αναβάθμιση των περιοχών που γειτνιάζουν άμεσα με αυτή. Συγκεκριμένα, χρήζουν ανασχεδιασμού οι οδικοί άξονες που συνδέουν την περιοχή-ΕΧΡΟ: α) με την ευρύτερη περιοχή, μέσω του Καλοχωρίου και της ΝΕΟ Θεσσαλονίκης-Αθηνών β) με το ΠΣΘ μέσω των οδών Μοναστηρίου και Γιαννιτσών, και γ) με τα κέντρα μεταφορικής υποδομής (ΚΤΕΛ, Αεροδρόμιο, σιδηροδρομικό σταθμό).

2. Δημιουργία “Εθνικού Περιβαλλοντικού Πάρκου” στη θαλάσσια ζώνη του Καλοχωρίου.

Στόχος του έργου είναι, μεταξύ άλλων: η σύνδεση της ΕΧΡΟ με το χαρακτηριστικό για την Θεσσαλονίκη στοιχείο της θάλασσας, η “ανακάλυψη” και ανάκτηση από την πόλη μιας περιοχής προστατευόμενης από τη συνθήκη Ramsar, υψηλής περιβαλλοντικής αξίας και φυσικού κάλλους, αλλά εξαιρετικά υποβαθμισμένης, η αξιοποίηση των δημοσίων εκτάσεων που συμπεριλαμβάνονται σ’ αυτή (Υπ. Γεωργίας – πρώην χωματερή Καλοχωρίου, ιδιοκτησία ΔΕΘ, ιδιοκτησία Γεν. Γραμματείας Αθλητισμού – ιππόδρομος), σε συνδυασμό με ήπιες χρήσεις αναψυχής, αθλητισμού και οικολογικής εκπαίδευσης.

Η περιοχή επίσης με την αναβαθμισμένη της μορφή θα αποτελεί την απόληξη του “Δυτικού Τόξου”, δηλαδή τη διέξοδο της Δυτικής Θεσσαλονίκης στο Θερμαϊκό, αλλά και τον ζωτικό χώρο προέκτασης των δράσεων της ΕΧΡΟ με την χωροθέτηση ενός παραθαλάσσιου θεματικού περιβαλλοντικού περιπτέρου.

3. Νέα αστικότητα στη Δυτική Θεσσαλονίκη – Το Δυτικό Τόξο

Η δομή της δυτικής Θεσσαλονίκης με το σοβαρό έλλειμμα σε διαμορφωμένους δημόσιους ανοικτούς χώρους μπορεί να αποτελέσει την αφετηρία και το υπόβαθρο εφαρμογής νέων στρατηγικών σχεδιασμού με καινοτόμα εργαλεία πολεοδομικής διαχείρισης,

διαφοροποιούμενα από τρεχούσης φύσεως αντιμετωπίσεις, που να εκτείνονται πέρα από τον παραδοσιακό αστικό σχεδιασμό.

Με τη διενέργεια του πανευρωπαϊκού αρχιτεκτονικού διαγωνισμού EUROPAN (Σεπτέμβριος 1996) δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την αξιοποίηση του ελεύθερου χώρου, αναδιοργάνωση του αστικού ιστού και την νέα επικοινωνία των περιφερειακών Δήμων.

Στη συνέχεια, με τη συνθετική παρουσίαση των αξόνων πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής παρέμβασης (Οκτώβριος 1997) έχουν οριοθετηθεί οι άξονες για την περαιτέρω πορεία υλοποίησης αυτού του προγράμματος.

Ταυτόχρονα, η μελέτη για την “Αξιοποίηση των Στρατοπέδων”, αποτελεί σημείο τομής για την μελετητική προώθηση του θέματος και στη συνέχεια την εκπόνηση των απαραίτητων Μελετών Εφαρμογής.

Προς την κατεύθυνση αυτή, η σύσταση και η λειτουργία της “ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗΣ Α.Ε.” μεταξύ των Δήμων της Βορειοδυτικής Θεσσαλονίκης και οι ενέργειες που αυτή προωθεί για ένα στρατηγικό σχεδιασμό της δυτικής Θεσσαλονίκης, προσφέρει το πλαίσιο για την υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αστικής ανάπτυξης.

Σημειώνεται ότι η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη του Βορειοδυτικού Τόξου θα πρέπει να υλοποιηθεί με αντίστοιχη ολοκληρωμένη μελετητική προσέγγιση, αλλά κυρίως με τον προσδιορισμό του φορέα υλοποίησης των προτεινομένων και της διαχείρισης των χώρων – δραστηριοτήτων που θα προκύψουν.

Ο κατατεμαχισμός των διατιθέμενων χώρων και η αποσπασματική μελέτη – υλοποίηση έργων, ακυρώνει ήδη την προσπάθεια, η οποία πρέπει να είναι ενιαία, με συγκροτημένα δομικά χαρακτηριστικά και ενταγμένη σε μια ευρύτερη διαδικασία αστικών αναπλάσεων στο ΠΣΘ.

4. Ανάκτηση του Δημοσίου Χώρου – Μητροπολιτικό Πάρκο Πρασίνου και πολιτισμού στο σημερινό χώρο της ΔΕΘ

Ο σχεδιασμός για το μέλλον, της ΔΕΘ, δεν γίνεται με διλήμματα και μαγικές κινήσεις συσκοτίζοντας το πραγματικό πρόβλημα που είναι η προοπτική όλων των χώρων της ΔΕΘ και των άλλων δημοσίων χώρων στο κέντρο, στην καρδιά της Θεσσαλονίκης.

Αυτή η προοπτική πρέπει να αποκλείει την υπερδόμηση και να συντείνει στην αναβάθμιση της κεντρικής περιοχής, με την δημιουργία ενός πολιτιστικού άξονα αναψυχής και άλσους μεγάλης κλίμακας.

Λόγοι περιβαλλοντικοί και πολεοδομικοί ,που εκπηγάζουν από το ρυθμιστικό ,συντείνουν σε μία βασική-καθοριστικής σημασίας επιλογή για την μητροπολιτική Θεσσαλονίκη. **Την δημιουργία του μητροπολιτικού πάρκου πρασίνου και πολιτισμού.** Οποιαδήποτε παρέμβαση με χρήσεις και κτίρια ,προς εξυπηρέτηση των τρεχουσών αναγκών της ΔΕΘ και την εκμετάλλευση ουσιαστικά των χώρων από ιδιωτικά συμφέροντα ,πρέπει να αποκλειστεί .Δεν προσφέρει τίποτα και αφαιρεί τον μόνο ζωτικό χώρο από μία μοναδική περιοχή. Όπως δεν ήταν επιθυμητή η κατασκευή του Βελλίδιου -με την μελετοκατασκευή- έτσι δεν είναι επιθυμητά τα σχεδιαζόμενα πολυσινεμά.

Πρόκειται για έργο αποφασιστικής σημασίας για την βελτίωση της ποιότητας ζωής στο κέντρο πόλης, με την ανάπλαση του σημερινού χώρου της ΔΕΘ σε ένα εκτεταμένο και ενιαίο **Μητροπολιτικό Πάρκο με πράσινο και λειτουργίες πολιτισμού, αθλητισμού και αναψυχής.**

Με δεδομένο τη μετεγκατάσταση της ΔΕΘ στο EXPOsite μετά το 2012, δημιουργείται πεδίο προβληματισμού για την αξιοποίηση και την ενσωμάτωση στην πόλη της έκτασης που αυτή καταλαμβάνει σήμερα, από το Campus του Πανεπιστημίου έως το Πάρκο ΧΑΝΘ και κατ' επέκταση τη θάλασσα.

Η προσεκτική αξιολόγηση και επανάχρηση ορισμένων μόνο(αξιόλογων αρχιτεκτονικά, κατασκευών της ΔΕΘ)σε **συνδυασμό** με την απομάκρυνση των υπολοίπων αδιάφορων και ογκωδών περιπτέρων, **θα ενισχύσει** την αναλογία ελεύθερων προς δομημένων επιφανειών στο κέντρο της πόλης και **θα προικίσει** το σύνολο του ΠΣΘ με λειτουργίες πολιτιστικές και αθλητικές, υπερτοπικής σημασίας.

Η διεξαγωγή ενός Διαγωνισμού ήδη από τώρα για την εκπόνηση των μελετών, θα αποτελέσει το κίνητρο για τη δέσμευση της Πολιτείας να αποδώσει στην πόλη, την συγκεκριμένη έκταση που ως σήμερα φιλοξενεί τη ΔΕΘ, ως ένα μητροπολιτικό χώρο πρασίνου-άλσους και πολιτισμού.

5. Πολεοδομική ανασυγκρότηση και καθορισμός χρήσεων / δραστηριοτήτων περιοχής Κεραμείου Αλλατίνη

Ολοκληρώνοντας το πλέγμα δραστηριοτήτων και πιθανών προσπελάσεων της πόλης που θα οδηγούν στο EXPO site, ένα ανάλογο έργο πρότυπης ανάπλασης της λεγόμενης Νοτιοανατολικής Πύλης της Θεσσαλονίκης, όπου βρίσκεται το πρώην Κεραμοποιείο Αλλατίνη, θα αντανακλά, με τις δράσεις που θα φιλοξενούνται στο χώρο αυτό (φιλοξενία, μεταφορά, αναψυχή, πληροφόρηση) στην ανατολική πλευρά της πόλης το γεγονός της EXPO 2008. Απαιτείται ολοκληρωμένη πολεοδομική προσέγγιση και η εκπόνηση πλήρους μελέτης σε συνδιασμό με τις χρήσεις της ευρύτερης περιοχής.

6. Σύμβολο / Τοπόσημο της EXPO μέσα στην πόλη

Σε άμεση συνάρτηση με την ανάπτυξη του χώρου της ΔΕΘ, αλλά και με τις παράλληλες δράσεις που θα οδηγήσουν σε αναβάθμιση επιλεγμένων περιοχών της πόλης, διατυπώνεται ως φυσικό επακόλουθο η ανάγκη υλοποίησης ενός αρχιτεκτονικού Συμβόλου της EXPO 2012, μέσα στο σώμα της πόλης, **ΤΟ ΟΠΟΙΟ** με την μορφή μιας γλυπτικής σύνθεσης, ενός μνημειακού περιπτέρου ή μίας χαρακτηριστικής κατασκευής, **θα σηματοδοτεί ότι η καρδιά της EXPO χτυπά στη Θεσσαλονίκη** και σε τελική ανάλυση, εφόσον αυτό το σύμβολο γίνει αποδεκτό από την πόλη, **θα απομείνει σαν ορατή ανάμνηση και χρονικό ορόσημο από το γεγονός αυτό.**

Συμπερασματικά επισημαίνουμε ότι η Θεσσαλονίκη δεν χρειάζεται μόνο “μικρές ανάσες” και “αναπλάσεις”. Τώρα, όσο ποτέ πρέπει να θυμηθούμε την επιτροπή για την εκπόνηση του νέου σχεδίου, με τον αρχιτέκτονα Ζάχο, στα 1912 και την διεθνή επιτροπή σχεδιασμού, με τον Ε. Εμπράρ στα 1917. Να σκεφτούμε δηλαδή με **οραματικό τρόπο** το μέλλον της μητροπολιτικής περιοχής, διδασκόμενοι από παρεμβάσεις κλίμακας, με στόχο την διεκδίκηση αξιώσεων, ανάλογη της ιστορίας και της αξίας της πόλης μας.

Η ευρωπαϊκή -και όχι μόνο- εμπειρία πρέπει να γίνει οδηγός για τον αναπροσανατολισμό μας τόσο για τον σχεδιασμό όσο και για τις υλοποιήσεις.

Η Θεσσαλονίκη οφείλει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της νέας εποχής και να αναδείξει την αρχιτεκτονική δημιουργία ως όχημα για τον νέο σχεδιασμό, προετοιμαζόμενη για τον νέο ρόλο στην Ευρώπη των Περιφερειών και των Πόλεων.

Θεσσαλονίκη 12 Ιανουαρίου 2006.

Θανάσης Παππάς.